

Μοναχοῦ ΜΛΕΙΜΟΥ Ἱεραίου
(Νικολοπούλου)

Ἐπιτ. Καθηγητοῦ Τ.Σ.Ι. Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ Θράκης

Ἡ συμβολή τοῦ Κλήρου εἰς τὸν Ἱερόν Ἀγῶνα τοῦ 1821.

Ἡ πτώσις τῆς Βασιλευούσης καὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας κατέλιπον βαρῦτατα καθήκοντα εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἥτοι τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ. Ὁ Πατριάρχης, λόγω τῶν ληφθέντων προνομίων, περιεβλήθη καὶ ἀνέλαβε καθήκοντα Ἐθνάρχου, διοικῶν τὴν καταλυθεῖσαν αὐτοκρατορίαν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ Κληρικῶν καὶ τῶν σημαϊνόντων λαϊκῶν. Ἡ διαμορφωθείσα νέα Διοίκησις ἐστράφη κυρίως πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὴν διατήρησιν, ἐπανάδρυσιν καὶ πολλαπλασιασμόν τῶν ἐκπαιδευτικῶν κέντρων. Εἰς τὰς ὀρεινὰς καὶ ἀπρυσίτους Ἰ. Μονὰς ἰδρύθησαν Σχολαί, ἐργαζόμεναι ἐλευθέρως μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, μακρὰν τῶν ὁμμάτων τοῦ κατακτητοῦ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μοναστηριακοῦ Κλήρου. Εἰς τὰς ἐνορίας ἀπεστέλλοντο οἱ ἐκπαιδευόμενοι εἰς τὰς Ἰ. Μονὰς, συνήθως ἱερόπαιδες, ζηλωταὶ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος. Οὕτως ἰδρύθησαν κατ' ἐνορίαν κυρίως τὰ λεγόμενα "**Κρυφὰ Σχολεῖα**", διευθυνόμενα ὑπὸ τῶν ἐφημερίων. Ἐκ τούτων ἐξαπελύθησαν οἱ περιβόητοι "**κλέφται καὶ ἀρματολοὶ**", οἱ λογάδες τοῦ Ἐθνους, οἱ κατηχηταί, οἱ Φιλικοὶ κ.ἄ.

Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν ἐγέννησε, ἀνέθρεψε καὶ συνετήρησε τὰ "**Κρυφὰ Σχολεῖα**" κατὰ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τῆς φρίκης, ὅτε σκότος ψηλαφητὸν κατεκάλυπτε τὴν χώραν. Ἡ Ἐκκλησία ἐγέννησε τοὺς ἀγίους τῶν Γραμμάτων, τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Πίστεως. Αἱ δὲ Ἰ. Μοναὶ ἦσαν τόποι ἔνθα ἐφυλάττοντο αἱ παρακαταθῆκαι τοῦ Ἐθνους μας καὶ οἱ Μοναστηριακοὶ Κληρικοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι πνευματικοὶ καὶ διδάσκαλοι συγχρόνως. Κορυφαῖον παράδειγμα εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀποτελεῖ ὁ Ἁγιορείτης Ἐθναπόστολος Ἅγιος **Κοσμάς ὁ Αἰτωλός** ἢ **Πατροκοσμάς**, ὅπως τὸν χαρακτηρίζει ὁ λαὸς μας, ὅστις περιελθὼν διὰ τῶν ἡγιασμένων ποδῶν του ἕως **30** ἐπαρχίας, κατώρθωσε καὶ ἴδρυσεν ἐπισήμως **10** Σχολεῖα ἑλληνικά (τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς διαλέκτου) καὶ **200** διὰ τὰ κοινὰ γράμματα (Δημοτικά). Ἐπίσης, οἱ Ἅγιοι Νεομάρτυρες, οἵτινες ἐστάθησαν ὡς ἀνάχωμα διὰ τὸν ἐξισλαμισμόν τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ ταπεινῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν κατηχήθησαν οὗτοι καὶ ἔλαβον ἀκολούθως τὸν στέφανον τοῦ Μαρτυρίου διὰ τῆς καθαρᾶς ὁμολογίας των.

Ἡ πνευματικὴ ἐπομένως ἀναγέννησις τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ εἶναι καρπὸς τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας. Ἄνευ αὐτῆς τῆς ἀναγεννήσεως θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐξέγερσις ὀλοκλήρου τοῦ Ἐθνους εἰς ἓνα τοιοῦτον τιτάνιον Ἀγῶνα. Ἐπιστάντος μάλιστα τοῦ καταλλήλου χρόνου δι' αὐτόν, ὁ Κληρὸς ἦτο πρῶτος ἐκεῖνος ὅστις ἔψωσε τὸ Λάβαρον τῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τοῦ **Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ** καὶ ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ βαρῦτατον ἔργον τοῦ λυτρωμοῦ. Ὁ δὲ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Πατριάρχου **Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Ε'** ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀποτελεῖ τὸ ἰσχυρότερον τεκμήριον τῆς προσφορᾶς τοῦ Κλήρου πρὸς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, πέραν τῶν ἄλλων **11** Πατριαρχῶν, **100** Ἐπισκόπων καὶ **6.000** περίπου Κληρικῶν, οἵτινες εἶχον ἀπαγχονισθῆ ἢ ἀποκεφαλίσθῃ ἕως τότε ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ 1575 καὶ ἐντεύθεν ὀργανώθησαν πολλαὶ Ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τῆ συμμετοχῆ τοῦ Κλήρου.

Εἰς τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὸ γένος τὸ ὅποιον ἠγωνίσθη ἦτο γένος Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἠγωνίσθη δὲ μὲ ψυχικὴν ἐνότητα καὶ δύναμιν ἐναντίον τοῦ τυράννου Τούρκου κατακτητοῦ καὶ οὐχὶ ἐναντίον τῶν Κοτζαμπασήδων (Προεστῶν), ὅπως ἀτυχῶς ὑποστηρίζουν ὠριαμένοι πλαστογρά-

φοι. Οί Προεστοί, οὐχί μόνον ἔλαβον μέρος εἰς τόν Ἱερόν Αγῶνα τοῦ 1821, ἀλλ' ἐτέθησαν καί ἀρχηγοί αὐτοῦ. Μόνον εἰς τήν Πελοπόννησον τὰς τελευταίας δεκαετίας πρὶν ἀπό τήν Ἐπανάστασιν ἔπασαν μέ σουλτανικόν φερμάνιον αἱ κεφαλαί **11** Κοτζαμπασήδων.

Ὁ Κληρὸς εὐρέθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς τό στόχαστρον τῶν Τούρκων. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν ἐπαναστατῶν κατ' Ἀπρίλιον, Μάϊον καί Ἰούνιον τοῦ 1821 προέβη εἰς διαφόρους σφαγὰς ἐν ΚΠόλει. Κυρίως ἔστρεψε τήν προσοχήν της κατὰ τοῦ Κλήρου, τόν ὁποῖον ἐθεώρει ὑπεύθυνον τῆς Ἐπαναστάσεως. Τότε πλείστοι Κληρικοί, ὅπως ὁ Πατριάρχης Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ε', ὁ Ἐφέσιου Διονύσιος, ὁ Ἀγγιᾶλου Εὐγένιος, ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, ὁ ὑπέργηρος Δέρκων Γρηγόριος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος, ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, ὁ Τυρνόβου Ἰωαννίκιος, ὁ Σωζουπόλεως Παΐσιος, ὁ Γάνου καί Χώρας Γεράσιμος, ὁ Κρήτης Γεράσιμος, ὁ Θεοδωρουπόλεως, ὁ Κίτρους, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, ὁ ὑπερεκατοντούτης Ἐπίσκοπος Μυριουπόλεως καί πλείστοι ἄλλοι ἐκ τοῦ Ἐφημερικῶ καί Μοναχικῶ Κλήρου διαφοροτρόπως ἐξωντώθησαν. Δεσμῶται ἀκόμη εἰς τήν φυλακὴν τῆς Τριπολιτσᾶς ἦσαν ἐπὶ μῆνας κατὰ τό πρῶτον ἔτος τοῦ Αγῶνος **8** Ἀρχιερεῖς τῆς Πελοποννήσου καί οἱ Διάκονοι αὐτῶν, βασανιζόμενοι ἀπηνῶς μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμήρων.

Πρωτομάστορες, λοιπόν, τοῦ Αγῶνος ἦσαν οἱ Κληρικοί τῆ καιρῶ ἐκεῖνα καί ἔτρεχον διδάσκοντες παντοῦ διὰ τοῦ παραδείγματός των. Εἰς τήν πολιορκίαν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Καλαβρύτων **100** Μοναχοί ἐξῆλθον τῆς Μονῆς καί ἐπολέμησαν ἐπιτυχῶς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμβραήμ, ἔχοντες ὡς καπετάνιον τόν Μοναχόν Γεράσιμον. Περὶ τὰς **2.000** Ἁγιορειτῶν Μοναχῶν ἐπολέμησαν εἰς τό πλευρόν τοῦ Ἐμμανοῦλ Παπαῦ ὑπό τόν Ἀρχιμανδρίτην Χαρτοφύλακα Νικηφόρον Ἰβηρίτην.

Τί νά εἴπωμεν καί διὰ τόν Θρυλικόν Παπαφλέσαν, διὰ τόν μαρτυρικῶς τελειωθέντα Ἀθανάσιον Διάκον, διὰ τόν Ἐπίσκοπον Σαλώνων Ἰσαΐαν, διὰ τόν Ἐπίσκοπον Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, διὰ τόν Μοναχόν Σαμουήλ τοῦ Κουγκίου, διὰ τόν Ἡγούμενον Γαβριήλ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀρκαδίου καί τόσους ἄλλους ἥρωας ἀγωνιστάς τῆς ἐθνικῆς μας Παλλιγενεσίας.

Κατὰ καιροῦς ὅμως ἐμφανίζονται καί μερικοί προκατειλημμένοι ἐχθροί τῆς ἀληθείας, στρεφόμενοι ἐναντίον τοῦ Κλήρου καί ἰδίᾳ ἐναντίον τῶν πρωταγωνιστῶν Κληρικῶν διὰ τήν ἀπόκτησιν τῆς Ἐλευθερίας, τοὺς ὁποῖους ὅλοι οἱ μεγάλοι ὄπλαρχηγοί, πολιτικοί καί ιστορικοί τοῦ Αγῶνος ἐξύμνησαν μέ τόν καλύτερον τρόπον. Ἴδού τί λέγει διὰ τόν Κλήρον εἰς τόν Α' τόμον τῶν Ἀπομνημονευμάτων του περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὁ **Φωτᾶκος**, εἰς τῶν ἐγκριτῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 καί δὴ ὁ πρῶτος ὑπασπιστής καί κατόπιν ιστοριογράφος τοῦ ἀεμνήστου Γέροντος τοῦ Μωριά Θεοδώρου Κολοκοτρώνη:

"Ὁ Ἑλληνικός κληρὸς ἦτο προωρισμένος ἀνωθεν διὰ νά εὐρεθῆ τόσον φιλόπατρις καί νά σώσῃ ὁλόκληρον τό Ἔθνος διότι ἅμα ἡ Βυζαντινὴ Ἀυτοκρατορία ἐχάθη, ὁ κληρὸς ἐδέχθη τήν κηδεμονίαν ἔθνους ἀπροστατεύτου, καί μὴ ἔχοντος ἄλλο στήριγμα καί ἄλλην παρηγορίαν, εἰμὴ μόνον τήν θρησκείαν. Ὁ κληρὸς ἐσυμβούλευε καί ἐνουθέτει τό ἀηλιτισμένον Ἔθνος τήν καρτερίαν καί τήν ὑπομονήν. Ὁ λαός εἰς τήν θρησκείαν του εὗρισκε τήν ἀνάπαυσίν του, ὑποφέρων ὅλα τὰ δεινά τῆς τυραννίας μαζί μέ τόν κληρόν του. Κατὰ δέ τήν Ἐπανάστασιν πρῶτος ὁ κληρὸς ἐφάνη εἰς τόν αγῶνα μέ τόν σταυρόν καί μέ τήν σπάθην εἰς τὰς χεῖρας διὰ νά σώσῃ τό πλανημένον ποιμνιον καί ὀδηγήσῃ αὐτό εἰς τήν ἐλευθερίαν του φυσικῶς, πολιτικῶς καί θρησκευτικῶς· αὐτός ἐφύλαξε τὰ γράμματα καί τήν γλῶσσαν..."

Ἰσχυράν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἀναθεωρητάς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἱεροῦ Αγῶνος τοῦ 1821 δίδει καί ὁ στρατηγός **Μακρυγιάννης** εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του, λέγων:

"Βορξουν οί πουλημένοι εις τούς ξένους τούς παπάδες μας, όπου τούς ζυγξουν αναντρους και απόλεμους. Έμεις τούς παπάδες τούς είχαμε μαζί εις κάθε πόνον και δυστυχίαν. Όχι μόνον διά νά βλογάνε τά δπλα τά ιερά, αλλά και αύτοί με ντουφέκι και γιαταγάκι, πολεμώντας όσαν λεοντάρια".

Δίχως έτερον, ή Όρθόξοξος Έκκλησία γενικώς και κυρίως ό Μοναστηριακός και Έφημεριακός Κλήρος τοϋ 1821 ειργάσθησαν και ήγωνίσθησαν καθ' ύπερβολήν. Πλείστοι Κληρικοί και Μοναχοί ύπηρέτησαν τήν Πατρίδα από τής αρχής μέχρι τοϋ τέλους τοϋ Αγώνος ως άπλοϊ στρατιώται, άλλοι ως στρατιωτικοί ιερείς και άρχετοί ως διοικηταί στρατιωτικων Σωμάτων με λαϊκήν πάντοτε άμφίεσιν έν καιρω μάχης. Ούτοι έτιμήθησαν προσηκόντως υπό των συναγωνιστών αυτών, υπό δέ τής Έλληνικής Πολιτείας έτιμήθησαν δι' έπισήμων άριστείων τοϋ Αγώνος, πράγμα τό όποϊον καταφαίνεται εις διάφορα έγγραφα των Γενικων Αρχείων τοϋ Κράτους και τής Έθνικής Βιβλιοθήκης τής Ελλάδος. Χρέος λοιπόν έχομεν ήμεις οί μεταγενέστεροι νά μή λησιμονήσωμεν τήν μνήμην αυτών και νά τούς μιμηθώμεν όταν παραστή ανάγκη νά υπερασίσωμεν τήν τιμήν τής πατρώας γής και των άξιων τής φυλής μας.
